

Vi hälsar vidare kamraterna från Jamaica och Grenada, Paraguay och Uruguay och Jaime Paz, Bolivias lagligt valde vicepresident. Och vi välkomnar partivännerna från Dominikanska Republiken och Partido Radical från Chile och Chiles förre utrikesminister och vicepresident Clodomiro Almeyda. Vännerna från Argentina, Brasilien och Mexico är likaledes välkomna till oss.

Er närvaro på vår kongress är uttryck för den internationella solidaritetens gemenskap och betydelse. Vi känner oss hedrade av er närvaro. Ni kan vara övertygade om den svenska arbetarrörelsens vänskap och samarbete. Vi ska efter måttet av vår förmåga försöka ge vårt bidrag till vår gemensamma sak; hela världens fred, alla folks frihet.

PARENTATION

Olof Palme, partistyrelsen: Vi inleder kongressen som brukligt är med att hylla minnet av de kamrater som gått bort under kongressperioden.

När en stor personlighet går ur tiden, blir livet torftigare – det politiska livet, det kulturella livet, ens eget liv.

Så kände vi det vid budet om Arne Geijers bortgång och samma år vid budet om Hjalmar Mehrs bortgång.

En journalist i en konservativ tidning skrev en gång att han inte kunde tänka sig större kontrast mellan två personligheter än mellan Arne Geijer och Hjalmar Mehr. Han förundrade sig över att de kunde rymmas inom samma rörelse. Ytligt sett hade han kanske rätt. Arne Geijer, den trygge dalmasen som för alla svenskar kom att representera fastheten, ärligheten och stabiliteten i svensk fackföreningsrörelse. Hjalmar Mehr, invandrarbarnet, storstadsbon, med sitt blixtrande intellekt, sitt lidelsefulla engagemang och sin ömsinta vänlighet.

Men det som avgör är gärningen.

De förenades i kampen för social rättvisa. Hos dem båda fanns ett djupt känslomässigt engagemang till fördel för de svaga i samhället, mot klassamhället, för dem som behöver vår solidaritet. De tillhörde båda arbetarrörelsens stora internationalister, som hos alla inskräpte att arbetarrörelsen är en internationell rörelse, med den internationella solidariteten som ledstjärna. Under många år tillhörde Arne Geijer och Hjalmar Mehr partiets ledning – i verkställande utskottet och på många partikongresser, där vi har oförglömliga minnen av deras insatser.

Många andra inom våra led har för alltid lämnat oss under den gångna kongressperioden. Några av dem alla vill jag nämna.

Framstående kommunalmän som Torsten André i Lund, Holger Fällman i Linköping, Bengt Hedlund i Göteborg, Gunnar Lidman i Gällivare, Nils Malmgren i Luleå, Herman Norling i Värmland och Rolf Vinthagen i Örebro.

Riksdagsledamöterna Hjalmar Gustavsson i Dädesjö, Arne Blomqvist i Lidköping, Uno Hedström, Carl Erik Johansson i Södertälje, Elsa Johansson i Norrköping – den första kvinnliga utskottsordföranden –, Maja Ohlin, Ragnar Persson i Vinberg, Karl Pettersson i Hallsberg, Erik Severin och Bernard Sundelin.

Ombudsmännen Håkan Axman och Gunnar Brånstad.

Fackliga ledare som Börje Jönsson i Byggnads, Erik Svensson, Hyresgästerna, och den legendariska Inez Wickström i Söderhamn.

Just i dessa dagar når oss budet om att två kamrater, båda före detta landshövdingar, lämnat oss, Harald Aronsson i Örebro och Hans Gustavsson i Jämtland.

Vi hyllar minnet av dem som nyligen stått mitt ibland oss, men som nu gått bort, i saknad över människor som vi tyckt om och i respekt inför deras gärning. Det är för oss också ett sätt att bevara kontinuiteten, kontakten med tider som gått. Vi behöver påminnas om detta samband med tidigare generationers drömmar och förhoppningar, med deras vardagsarbete. Vi kan om alla dessa människor, kända och okända, uppriktigt säga: De hade förmånen att i sin tid få göra en insats till gagn för sina medmänniskor, i vår breda folkrörelse. Vi är dem djupt tacksamma. Vi saknar dem. Men minnet av deras gärning och deras personlighet förblir ljus och en inspiration i vårt fortsatta arbete.

Vi lyser frid över våra bortgångna kamraters minne.

Parentationen åhördes stående av de församlade kongressombuden och gästerna.

TAL AV OLOF PALME

Olof Palme, partistyrelsen: Vi har samlats här i Stockholm för att under en kongressvecka forma riktlinjer för socialdemokratins politik under 1980-talet. Det är en stor och ansvarsfull uppgift. Våldigt många människor runt om i vårt land följer kongressen med stor förväntan.

Vi kommer att tala om socialdemokratins politik. De borgerliga partierna brukar vi i detta sammanhang lämna därhän. Det är en god tradition. Men som bakgrund är det likväl nödvändigt att skildra de förutsättningar för kongressens arbete som fem år av borgerlig regering skapat.

Detta är resultatet av den borgerliga politiken.

- Priserna har stigit med 70 procent. De senaste 12 månaderna har prisstegringen varit över 14 procent.
- Reallönerna har sjunkit med 8–10 procent för vanliga löntagare.
- Industriinvesteringarna har sjunkit med inte mindre än 25 procent. En ytterligare betydande nedgång förutses för nästa år.
- Bostadsbyggandet har rasat ner. Inte sedan 1940-talet har så få nya bostäder börjat byggas som just nu.
- Tillväxten i ekonomin har varit mycket låg, mindre än hälften av det europeiska genomsnittet. Första halvåret 1981 sjönk industriproduktionen.
- Den borgerliga regeringen har genom stora underskott lagt väldiga bördor på framtiden.
- Budgetunderskottet har 20-dubblats, från 3,7 till 75 miljarder kronor eller mer. *Bara räntan* på statsskulden är snart lika stor som hela kostnaden för folkpensionerna.
- Statens utlandsskuld har sedan 1976 stigit från i stort sett ingenting, till över 47 000 miljarder kronor. *Bara räntan* på utlandsskulden är redan i dag större än alla inkomster från exporten av personbilar.
- Den regionala obalansen ökar. Centern gjorde en gång en riksplan för befolkningsutvecklingen. Nu vet vi att i nästan varje län, där centern ville ha en befolkningsökning, blev det i stället en minsk-

ning. I nästan varje län där centern ville ha en befolkningsminskning, blev det i stället en ökning. Så blev det när centern fick ett direkt ansvar för regionalpolitiken.

- Nu urholkas pensionerna, barnomsorgsplanerna försenas, skolan drabbas hårt. I Svenska Dagbladet kan man få läsa rubriker som: "Var femte lektion utan lärare."
- Det enda som ökar är aktiekurserna. De har stigit med mer än 70 procent sedan början av 1980.

De borgerliga regeringarna har försökt låna sig bort från den ekonomiska krisen. Det går inte längre. Nu börjar krisen bita i människornas vardag.

Allvarligast är kanske ändå det som nu händer på arbetsmarknaden.

Visserligen ligger vi fortfarande långt under många andra länder i arbetslöshet. Men dessa utländska exempel är inte mycket att ta efter. På de här åren har arbetslösheten ökat med 50 000. Thorbjörn Fälldin lovade 400 000 nya jobb, varav 270 000 i industrin. I själva verket har industrijobben *minskat* med nästan 90 000.

Nu försvagas arbetsmarknaden mycket snabbt. Det finns risk för att det blir många fler arbetslösa.

Detta har skett sedan de borgerliga fick regeringsmakten. Slutsatsen är kristallklar: Det har inte blivit bättre i Sverige med borgerliga regeringar. Det har blivit sämre.

Nu skyller de borgerliga partierna på den internationella utvecklingen. Självfallet är den internationella krisen mycket betydelsefull. Men det allvarliga är att problemen har förvärrats av de borgerliga regeringarna. De har konsekvent drivit en felaktig ekonomisk politik. Eller som det stod om Gösta Bohman i Innerspalten: "Hur man blir en framgångsrik högerledare genom att vara en misslyckad ekonomiminister."

Inför valet 1979 drev borgerligheten en starkt expansiv politik, trots en uppåtgående konjunktur. Det drev på prisutvecklingen och försvårade exporten. Våren 1980 satte man in ytterligare konsumtionsstimulanser för att få avtalsrörelsen i hamn.

Hösten 1980 tvärvände regeringen. Just när konjunkturen började gå ned, drog man till med en kraftig åtstramning, bl a genom höjd moms. Detta drog ner produktionen, skapade arbetslöshet och ökade budgetunderskottet.

Redan i januari 1981 var det dags för en ny tvärvändning. Resultatet av regeringens oförmåga att sätta samman en budget blev en allvarlig valutakris. Då chockhöjde man räntan för att undvika en devalvering av kronan. Jag vill understryka att denna räntehöjning var onödig – den var bara ett resultat av regeringens monumentala oskicklighet i handhavandet av den ekonomiska politiken, som skapade det förtroendet, som drev fram räntehöjningen.

Nu tvingas regeringen likväl devalvera den svenska kronan. Det är den fjärde devalveringen på fem år.

Varje gång de borgerliga regeringarna gjort helt om i den ekonomiska politiken har man hävdats: nu har vi lösningen, nu finns det program som ska föra landet ur krisen, nu har vi hittat de vises sten, nu har vi nått den definitiva vändpunkten.

Det brukar hålla i bästa fall ett halvår. Sedan kommer nästa tvärvändning.

Häromdagen presenterade regeringen den senaste egenartade konstruktionen, med förutom devalvering också momsänkning och vissa utgiftsbesparingar.

Detaljerna i detta ska vi granska när det finns ett förslag och inte bara en stencil. Men uppläggningsen i stort har den socialdemokratiska partistyrelsen och styrelsen för den socialdemokratiska riksdagsgruppen i dag diskuterat.

Vi är fullständigt eniga om att avvisa både momsänkningen och de konsekvenser den får för de arbetslösa och för pensionärerna.

Regeringens motivering till momsänkningen är att man vill förhindra att prisklausulen i löneavtalen utlöses. Det är tveksamt om man lyckas. Det är dessutom frågan om ett kortsiktigt tricksande med index, som bara dämmer upp inflationen till nästa år. Den blir då desto större. Det är ingen betjänt av.

Vi kan inte som parti medverka till att genom denna typ av manipulationer radera det förtroende mellan statsmakterna och löntagarna som är så viktigt inför kommande avtalsrörelser. En sådan kortsiktig politik kan bli mycket dyrköpt för hela folket.

Regeringen påstår att momsänkningen finansieras av utgiftsnedskärningar och andra skattehöjningar. Det är inte sant. Paketet innebär att budgetunderskottet ökar ytterligare. Man slås lätt av misstanken att de borgerliga partierna vill kasta ut pengar i stimulanser innan valet, så att åtminstone någon kurva ska peka uppåt.

De utgiftsnedskärningar regeringen föreslår, drabbar framför allt två grupper. Den ena är pensionärerna som ska få sina villkor betydligt försämrade. Den andra är de arbetslösa, framför allt de unga arbetslösa, genom att regeringen nu inte har råd att ge arbetsmarknadsstyrelsen de pengar som behövs för att motverka den ökande arbetslösheten.

Det finns ingen rimlig anledning till att pensionärerna ska betala de borgerliga partiernas misslyckade krumsprång i den ekonomiska politiken. Vi socialdemokrater ställer oss på pensionärernas sida.

Den ökade arbetslösheten är ett oundvikligt och åsyftat resultat av den borgerliga ekonomiska politiken.

I höst och vinter kommer arbetslösheten att öka. Arbetsmarknadspolitiken är den sista försvarslinjen mot detta. Ändå säger regeringen nej till begärda resurser. Samtidigt låter man stödet till de arbetslösa urholkas av inflationen. Det är en upprörande nonchalans mot människor som har det svårt.

Vi tvekar för vår del inte att ge arbetsmarknadspolitiken de resurser som behövs för att, så långt det går, hålla arbetslösheten från dörren. Vi socialdemokrater ställer oss på de arbetslösas sida.

Vill man i dag stimulera ekonomin ska man först och främst göra detta genom att sänka räntan. Det borde man kunna med vår uppläggning av finanspolitiken. Det ger en stimulans till industrin som den så väl behöver, det lindrar bördan för de räntetyngda, det minskar budgetunderskottet. Det är vårt förslag i dagens situation.

Den socialdemokratiska partikongressen har en utomordentligt an-

svarsfull uppgift. Vi ska forma en politik som visar vägen ur krisen, som kan vända den ständiga nedgången, som kan skapa förtroende och förhoppningar om en bättre framtid.

Vårt alternativ till den borgerliga politiken finns utformat i de förslag som föreläggs kongressen; programmet *Framtid för Sverige*, löntagarfonderna, näringspolitiken och energipolitiken, arbetsmarknadspolitiken och bostadspolitiken, men också i alla de förslag som syftar till en rättvis fördelning och en fördjupad solidaritet med de utsatta grupperna i vårt samhälle.

På samma sätt som arbetarrörelsen för femtio år sedan kunde presentera en politik som behövdes för att bekämpa dåtidens ekonomiska kris ska vi nu visa att det är arbetarrörelsen som har en helhetssyn på den ekonomiska krisen och ett helhetsprogram för att bekämpa den.

Vi lovar inte guld och gröna skogar. Det är inte ett pärlband av kostnadskrävande reformer som föreläggs kongressen. Vad vi lovar är beslutsamma krafttag mot arbetslöshet och inflation, för en förnyad ekonomisk tillväxt och en rättvis fördelning.

Men självfallet ska kongressen inte bara handla om den ekonomiska krisen och hur vi ska angripa den. Vårt engagemang måste också gälla en rad viktiga framtidsfrågor; kampen för freden och mot den vanvetliga kapprustningen, mot ofriheten och förtrycket i världen, mot fattigdomen och misären. Krisen ska heller inte få oss att glömma barn- och ungdomsfrågorna, miljöpolitiken, kulturpolitiken, frågor som också är avgörande för vår gemensamma framtid.

Sverige upplever inte bara en ekonomisk kris, utan också en politisk kris.

Inför varje val har de borgerliga partierna ställt ut stora löften till medborgarna: om 400 000 nya jobb, om sänkta skatter, vårdnadsbidrag, värdesäkra pensioner etc. Efter valet har de med något av en öppen hänsynslöshet svikit dessa löften. Detta har fört dem i direkt motsättning till stora medborgargrupper och det har bidragit till att undergräva förtroendet för politiken. Denna politikens förtroendekris är den andra kris i Sverige som det är vår uppgift att vända. En framgångsrik politik för att lösa de ekonomiska problemen måste bygga på en medverkan från hela folket och ett förtroende bland människorna. Detta är avgörande.

Vi måste visa vår vilja och vår förmåga att återge landet en politisk ledning. För fem år sedan lovade de borgerliga partierna väljarna en växling vid makten. Det är det enda löfte som de verkligen har hållit. Vi har upplevt fyra regeringar på fem år. Men dessa regeringar har i tur och ordning fallit sönder av svaghet, inre splittring och bristande handlingskraft.

Människorna har rätt att kräva en öppet och hederligt redovisad långsiktig inriktning av politiken. Det har denna kongress till uppgift att ge dem. Den LO-kongress som i går avslutades i Stockholm har lagt en utomordentligt god grund för en samlad politik för den svenska arbetarrörelsen. Nu övergår ansvaret till oss att bygga vidare.

Ty vi vet alla: Endast en enig socialdemokrati och en enad arbetarrörelse kan föra Sverige ur krisen.

Det är ekonomiskt sett mycket allvarliga tider i Sverige. Det är också en missmodets tid, där tron på framtiden sviktar, pessimismen breder ut sig.

Det är som om pessimismens profeter skulle säga till människorna: tro för all del inte att det går att skapa jämlika och bra villkor för alla barn, tro inte att det går att skapa trygghet för de äldre, tro framför allt inte att ni gemensamt kan påverka det ekonomiska systemet, kapitalismens orättvisor och otryggheter.

Så låter den politikens Jantelag som vill kväva människors naturliga vilja att förbättra samhället för egen del men också för medmänniskornas del. Du ska inte tro att du är någonting. Böj dig inför och anpassa dig inför marknadskrafterna. Tag vara på de fördelar du kan knäppa åt dig för dig själv och dina allra närmaste. Strunta i solidariteten och allt det andra!

Vi måste gå på beslutsam offensiv mot dessa egoismens nyliberala idéer. Vi måste se till att idéerna om medmännisklighet och gemenskap får ett allt starkare genomslag i människornas vardag.

Vi ska ha klart för oss att det inte finns något finare än politik. Politik innebär att man går samman för att lösa gemensamma uppgifter. Politik innebär att man ställer upp mål för samhällsutvecklingen, präglade av idéer om ett gott samhälle man gemensamt vill förverkliga. Utan politik kan man aldrig värna människovärdet i ett samhälle, lyfta landet ur den ekonomiska krisen, reformera och förbättra samhället. Detta ska vi med stolthet hävda, liksom vi ska hävda att politiken måste bygga på människornas aktiva delaktighet och medverkan.

Så ska vi medverka till att återupprätta framtidstron i Sverige, och det är kongressens kanske viktigaste uppgift.

Jag vill så utnyttja privilegiet att lämna över ordet till en som inte behöver någon närmare presentation, Bruno Kreisky!

TAL AV BRUNO KREISKY, ÖSTERRIKE

Bruno Kreisky, SPD, Österrike: Kamrater! Den svenska arbetarrörelsens två hörnpelare – fackföreningarna och socialdemokratiska partiet – har hållit och håller nu sina rådslag. LO-kongressen har just avslutats och partikongressen börjar. Också om man inte tycker om överord, är det ingen tvekan om att dessa två kongresser kommer att ha sin stora betydelse inför den framtida utvecklingen.

Jag vill bara lämna ett bidrag utifrån, vad en intresserad observatör som väl känner till den svenska rörelsens stora betydelse på det internationella planet upplever.

Vi befinner oss för närvarande i ett läge som karaktäriseras av två mycket allvarliga fenomen. Å ena sidan upplever vi en ekonomisk världskris av ett djup och en bredd som inte förekommit sedan den stora krisen för 50 år sedan. Arbetslösheten är nu uppe i 25 miljoner och ingenstans ser man någon ljusning ur krisen. Tvärtom finns det många symptom på att den kommer att förvärras. Den nuvarande ekonomiska ordningen bygger på framför allt en process; nämligen att pengar förvandlas i produktivt kapital, det vill säga att företagen är i stånd att in-